

Katalog för projekt inom Kunskapsutbyte biologisk mångfald

Kommunerna inom kilsamverkan bedriver olika projekt för att stärka biologisk mångfald och grön infrastruktur. Kilsamverkan utgör en plattform för erfarenhets- och kunskapsutbyte kring bland annat dessa frågor, där goda exempel kan spridas i fler kommuner.

Som en början att skapa en katalog med goda exempel, har här ett antal projekt från olika kommuner samlats.

Tanken är att etablera utbyte av erfarenheter och kunskap kring biologisk mångfald och grön infrastruktur. Vi vill med föreningarnas hjälp sammanställa en idébank med åtgärder för att gynna biologisk mångfald.

Världsnaturleden i Vallentuna kommun

Som en bebyggelsenära vandringsled växer Världsnaturleden fram. Tanken är att den ska gå runt i hela centralorten Vallentuna. Längs leden kommer det att finnas naturparker som var och en innehåller växter från ett specifikt område i världen. Tidigare har en svensk utmark skapats vid Allévägen. Nu växer en mellanösternlund fram. Bor man i tätorten Vallentuna ska det aldrig vara långt till Världsnaturleden. Totalt blir leden cirka en till en och en halv mil lång men ledens sträckning är sådan att man alltid själv kan avgöra hur långt man vill gå genom kopplingar till andra cykel- och gångvägar samt stigar och lugna gator.

I framtiden kommer en japansk magnoliaskog och en nordamerikansk våtmark att anläggas.

Arbetet

Själva utvecklingsarbetet kan bestå av utvecklande skötsel och anpassning till förhållandena på platsen eller med hjälp av kompletteringsplantering i befintliga miljöer. Tillvägagångssättet är delvis experimentellt för att utveckla nya anläggningsmetoder. Planteringsarbetet kan till exempel bestå av att plantera ännu mycket små plantor av olika träd och buskar i utlagda jordsäckar.

Ibland deltar invånare i arbetena. Till exempel kan nyanlända delta i arbetena som en del i integrationsarbetet och som en hortikulturell bro mellan länderna. Det är inte meningen att deltagarna ska utföra kommunens arbete utan syftet är att känna delaktighet i ett gemensamt sammanhang i kommunen, att få tillfälle att träffa nya människor, att öva svenska och känna glädje över att se det egna arbetet växa fram. Detta med koppling till den trakt man kommer ifrån.

Omvandling av klippt gräs till äng i Vallentuna kommun.

Vallentuna kommun arbetar årligen med biologisk mångfald och 2018 började vi vårt arbete med ängsytor. På ytor som tidigare klippts anlades två stycken nya ängsytor, en av färdig ängsmatta och en med frösådd. På dessa platser satte vi upp planteringsskydd med bifogad skylt med information om projektet. Dessa två ängsytor ska vi utvärdera de kommande två åren för att se vilken av metoderna som fungerar bäst hos oss. Vi gjorde även en naturinventering av tre olika typer av gräsytor i kommunen 2018 för att jämföra den biologiska mångfalden på ytorna med den olika skötseln. Inventeringen utgör en hjälp i planeringen med hur vi vill klippa gräsytor i kommunen framöver samt varför vi vill fortsätta satsa på ängsytor (vi ska upp med ärende till nämnd 2019) för att öka den biologiska mångfalden.

Ängsytor och högvuxna gräsytor är viktiga för den biologiska mångfalden, då de lockar till sig pollinerande insekter som till exempel fjärilar, bin och humlor. I Vallentuna finns det många gräsytor som är stora till ytan på allmänningar, parker och andra grönytor. Dessa klipps ofta som kortklippta gräsmattor. Att underhålla gräsmattor kräver mycket skötsel av maskiner, som inte är gynnsamma för den biologiska mångfalden. För att minska både miljöpåverkan och skötsel samt bidra till den biologiska Mångfalden har samhällsbyggnadsförvaltningen fått uppdrag att anlägga en ängsyta på den här gräsytan under år 2018.

Slåtter med växelbruk i Danderyds kommun

I Danderyds sköter vi sedan 2014 ca 40 ha av kommunens totala gräsmark som äng. Här ingår såväl historiska ängsytor med långvarig hävd som omförda bruksgräsmattor. Halva ängsyterna slås tidigt på säsongen, i juni, och andra halvan i augusti. Året därpå växlar ytorna. De ytor som innevarande år slogs i juni får alltså vila ändra till augusti nästa år, vilket innebär att växter och insekter får chans att fullborda sina livscyklar. De ytor som innevarande år slogs i augusti kommer slå igen redan i juni nästa år, vilket ger en tillfälligt hård hävd som ger en utmagring av marken. Detta leder till lägre vegetationshöjd och att fler blommande örter med krav på magra jordar får chans att etableras.

Att inte all yta slås samtidigt leder också till att det alltid finns blommande ytor där pollinatörer kan finna föda. Dessutom finns nyslagna ytor under stor del av säsongen där människor kan vistas, vilket ger höga rekreativa värden.

Naturvårdsgallring i Danderyds kommun

I Danderyds kommun slyröjer vi inte träd- och buskområden. Istället tillämpar vi en metod där vi varsamt gallrar sly. Genom att varje år gå igenom alla träd- och buskområden och enbart ta de slyspröt som sticker upp i ekarnas kronor, tränger in mot stigar eller skymmer sikten så kan flerskiktade naturmiljöer med hög artrikedom av träd och buskar skapas. Blommande och bärande trädslag kan sparas för att ge blommande brynzoner, och nya trädindivider kan sparas upp. Är målet att skapa en öppnare skog med mer ljusinsläpp tas varje år de största slyspröten. Detta ger successivt ett glesare buskskikt utan att få massiva slyuppslag. Den flerskiktade skogen med såväl stora träd som busk- och fältskikt och en stor mångfald av olika träd- och buskarter ger förutsättningar för en rik mångfald av andra organismer så som fåglar, insekter och svampar.

Blomrika gräsytor i Sollentuna kommun

För att utveckla blomrikedom medverkar Sollentuna kommun 2017-2018 i ett projekt tillsammans med Sveriges lantbruksuniversitet och miljökonsulten Calluna. Arbetet är ett projekt inom "Innovativ naturvård" med stöd av WWF (Världsnaturfonden).

På 12 platser och sammanlagt 23 ytor har park och naturvård inom trafik- och fastighetskontoret under 2017 och 2018 testat olika skötselåtgärder för att öka blomrikedomen på gräsytor. Erfarenheterna från projektet ska användas i den löpande skötseln.

Den ökade blomningen skapar flera värden. Blomrika miljöer är viktiga födosöksplatser för insekter som fjärilar och vildbin. En god tillgång till föda under sommaren gynnar förnygringen av insekterna och därmed också spridning till nya områden. Fler insekter och blommor med fröer ger också mer mat till småfåglar. De blommande gräsytorerna är också vackra inslag i parker och naturområden. Kanske är det här som midsommarbuketten plockas till nästa midsommarfirande.

Skötselmetoder

I projektet har vi testat olika metoder för att få mer blommor i gräsytorerna:

- A. På områden som redan är lite mer artrika övergår vi från upprepad gräsklippning med gräsklippare till slåtter lite senare på sommaren. Den senare slåttern gör att många växter hinner blomma och sprida sina frön. Efter slåttern samlas gräset upp. Blomrikedomen på gräsmarker gynnas av att marken magras ut genom att det som har slagit tas bort. Flera av slåtterytorna kommer att slås med hästdragen slåttermaskin.
- B. Vissa områden som idag inte innehåller så många blommor får ökad blomrikedom genom insådd av ängsväxtfrön eller genom plantering av små ängsväxtplantor.
- C. En metod som ger mycket blommor redan första året är insådd av nektarväxter. Med ett urval av olika arter kan man skapa en varierad blomning som sträcker sig under flera månader. Nektarväxterna som sås in i gräsytorerna ger mer intryck av en åker med många blommande växter. Här blir mångfalden av olika blommor inte lika stor som på en blommande äng.

Arbetet med att öka blomrikedomen har genomförts under två år. Första året ändras skötseln från gräsklippning till slåtter. År två kommer ytor som har fått nya blommor genom insådd av ängsväxter och nektarväxter att blomma med ett antal nya blommor.

Mer information om projektet finns på Sollentuna kommuns webbplats. Här kan du se var de olika områdena ligger och hur de sköts.

Biologisk mångfald: Den omgrävda sträckan av Edsån i Upplands Väsby och Sollentuna kommuner.

Edsån invigdes tisdag 22 maj på "Internationella dagen för biologisk mångfald". Arbetet med att gräva om Edsån är färdigt efter flera års arbete. På en sträcka av cirka 600 meter har ån fått ett mer slingrande lopp som nu är cirka 1200 meter långt. Naturen i och kring ån har blivit mer omväxlande och innehållsrik. Det gynnar vattenrening och den biologiska mångfalden. Tillgängligheten till området har också förbättrats. Sollentuna kommun, Upplands Väsby kommun och Antuna gård har tillsammans genomfört detta vattenvårdsprojekt där den raka åfåran har grävts om till ett mer slingrande vattendrag med våtmarker.

Omgrävningen av ån var uppdelad i 4 etapper och genomfördes mellan feb 2013 och nov 2014. Under etapp 1 som utfördes vintern-våren 2013 har huvuddelen av den nya åsträckan grävts i några olika delsträckor vid sidan av den befintliga ån. I etapp 2 under hösten 2013 anslöts ena förbindelsen till ån i varje ny delsträcka så att växter och djur kunde ta sig till de nya stränderna och bottnarna. Under etapp 3 i juli-augusti 2014 öppnades den nya åsträckan genom hela det nygrävda systemet. Nu fick växter och djur tillgång till den nya rinnande åmiljön. Det reglerbara dämme som reglerar vattennivån i den nedersta våtmarken byggdes under etapp 3. Under etapp 4 i september 2014 grävdes delar av den gamla raka fåran igen.

Arbetet med promenadstråket utmed ån genomfördes under 2015. Under sommaren 2016 sattes stängsel upp för de nya betesmarkerna som betas av får och kor på Antunasidan av ån. Även några mindre hagar för får har stängslats på Sollentunasidan. Betesdjuren kom till hagarna sommaren 2016. Under 2017 har olika undersökningar gjorts som underlag för den fortsatta skötseln av området. För att förbättra för olika fiskarter som finns i ån har nytt underlag för hur dämnet ska fungera tagits fram.

Utmed promenadstigen på södra sidan av ån har bänkbord ställts ut. Här finns också informationstavlor om Edsån. Skogsstigen utmed ån mellan Rättarevägen och Ävägen

har förstärkts med grus 2015. Möjligheterna att fortsätta promenadslinga hela vägen runt Edsjön förbättrades med en ny grusad gångväg under 2016 och 2017. Nu kan du följa promenadstigen från Edsån över Vibyån mot Svartinge-Bisslinge och vidare mot Eds kyrka.

Mer fakta

Du kan läsa mer på Sollentuna kommuns **webbplats**. www.sollentuna.se/vatten

På **kartappen Roundme** kan du se hela området från luften:

<https://goo.gl/LZ2RpR>

Från gräsmatta till äng i Upplands Väsby kommun

Upplands Väsby kommun har sedan växtsäsongen 2017 testat att klippa några gräsmattor i kommunens grönområden en gång per säsong istället för som tidigare, 6-10 gånger per säsong. Att låta vanligt förekommande gräsmatteväxter, som till exempel maskros, tistel, klöver, fibbla och röllicka, gå i blom ger också bättre förutsättningar för pollinerande insekter och en mer färgrik utemiljö. På sikt strävar Upplands Väsby kommun att ta fram en kostnadseffektiv metod för att samla upp den avklippta förnan på dessa ytor samt så in fler blommande växter.

Meandring av Edsån i Upplands Väsby kommun

Ett samarbetsprojekt mellan Sollentuna kommun, Upplands Väsby kommun och Antuna Gård för att öka vattenreningen, den biologiska mångfalden och rekreationen i området.

Pollineringsplan

Vaxholms stad har under 2018 tagit fram en pollineringsplan för att gynna den biologiska mångfalden i kommunen. Syftet med pollineringsplanen i Vaxholm är att:

- gynna pollinatörer i den urbana miljön i kommun
- stödja den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsten pollinering i Vaxholms stadsutveckling/planarbete/fysiska planering med fokus på grön infrastruktur
- tillämpa och direkt konkretisera arbetet i stadens grönområden med växtval, värdväxter och insatser i form av bo/skydd för pollinatörer

Planering, drift och förvaltning av stadens grönytor har tidigare skett utan att man särskilt beaktat pollinatörer. Träd, buskar, plantor och fröer har upphandlats främst efter kostnad, estetiska funktion, underhållsbehov samt för att gynna en mångfald. Att gynna biologisk mångfald handlar inte enbart om att plantera flera arter utan även att gynna pollinatörer.

För att öka antalet pollinatörer i Vaxholm krävs det boplatser, värdväxter samt lämpliga nektar- och pollenväxter. För att gynna den vilda insektsfaunan bör man fokusera på att stärka eller skapa naturliga habitat typiska för regionen.

Arbetet inom Vaxholm fokuserar på två metoder för att skapa miljöer som är lämpliga för pollinatörer; att sköta befintliga park- och naturmiljöer på ett ”pollinerarvänligt” sätt samt att skapa nya lämpliga miljöer. Arbetet ska även fokusera på att det gröna nätverket i stadsmiljön knyter an till omgivande naturmiljöer så att naturligt förekommande arter hittar in i staden. I Vaxholm har ett antal gynnsamma och potentiellt gynnsamma miljöer pekats ut, bl.a. bevuxna vägkanter, koloniträdgårdar, privata ”villa-trädgårdar”, lekplatser och skolgårdar. Områden i staden som kan fungera som potentiella korridorer och knyta ihop den gröna strukturen är bl.a. cykel och gångstråk samt trädgårdar och gårdar i bostadsområden.

Pollineringsplanen anger hur skötseln av befintliga miljöer ska bedrivas för att gynna pollinatörer samt ett ”recept” på hur en rabatt ska utformas. Kombinationen av ekologiska funktioner ska samverka med rabattens estetiska utformning/gestaltning. Pollineringsplanen innehåller även en enkel handlingsplan som anger vilka åtgärder som ska genomföras, när arbetet ska ske, var åtgärder ska genomföras, hur uppföljning ska ske samt vem som är ansvarig för åtgärden.

